Geschiedenis
Spookeiland

Wel op de kaart, niet in de zee

Donald Trump heeft de **Golf van Mexico** omgedoopt tot de Golf van Amerika. Maar wat te doen met het eilandje Bermeja, dat niet bestaat, maar toch al vijf eeuwen lang hardnekkig opduikt op maritieme kaarten?

Door **Ernst Arbouw**
Beeld **Elki Boerdam**

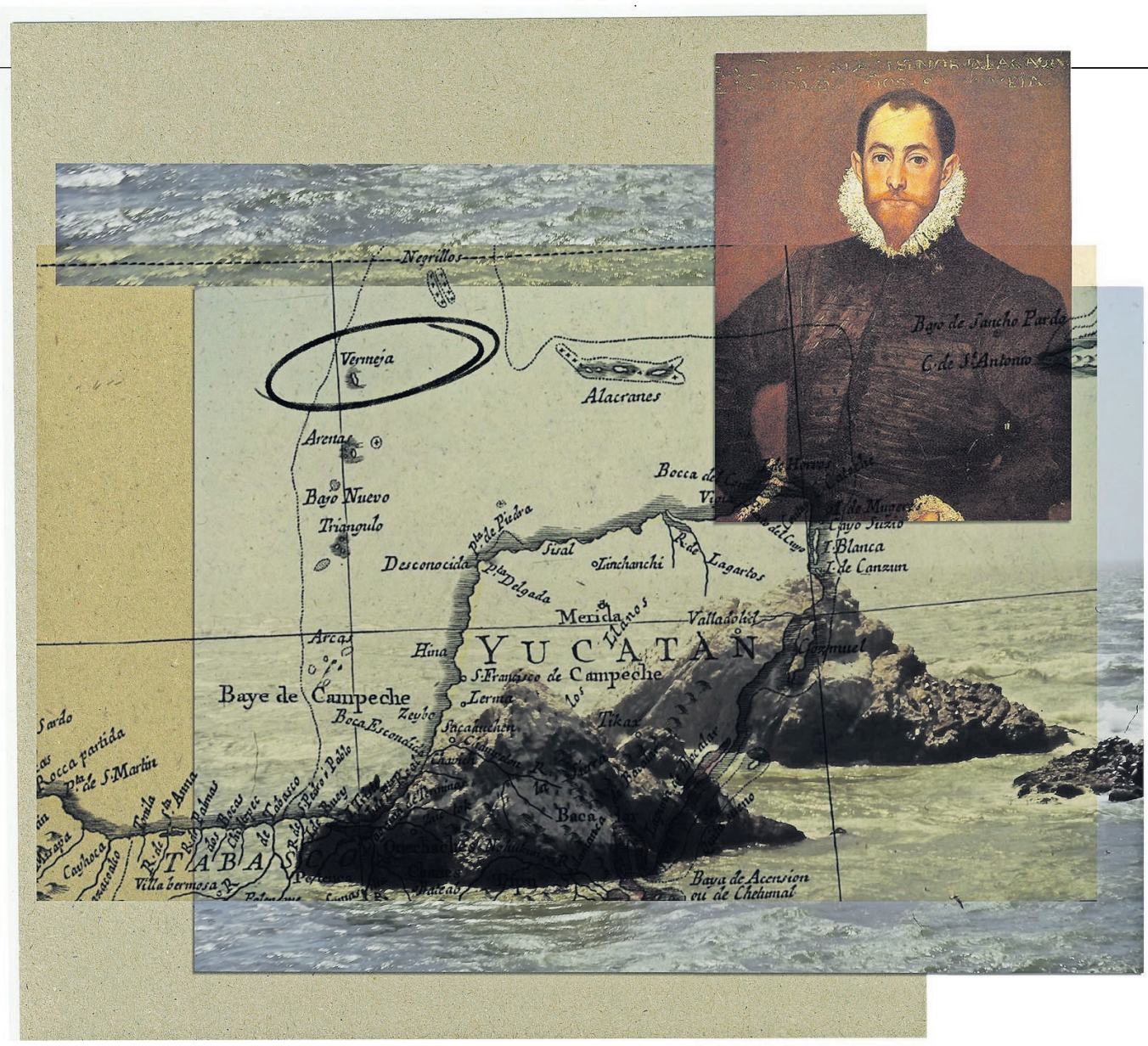

1539

INTUSSEN IN

Grote kans dat u nog nooit heeft gehoord van het eilandje Bermeja. Het spookeilandje, volgens overlevering ergens in de Golf van Mexico, voor de kust van het schiereiland Yucatán, is al honderden jaren niet meer waargenomen. Toch blijft het al bijna vijf eeuwen hardnekkig opduiken op maritieme kaarten. Interessant, zeker nu de Amerikaanse president Donald Trump de naam heeft veranderd in de Golf van Amerika, zou voor Mexico een extra eilandje geen kwaad kunnen. Dat heeft te maken met olie en macht, maar vooral met olie.

Even terug maar het begin. In het jaar 1539 zeilde een expeditie onder aanvoering van de Spaanse zeevaarder Alonso de Santa Cruz door de wateren van wat nu de Golf van Mexico heet. Op ongeveer 100 zeemijl (185 kilometer) voor de kust van het schiereiland Yucatán zagen de zeelieden een eilandje van, zo meenden ze te zien, 80 vierkante kilometer. Het stukje land (22° 33' N, 91° 22' W) doopten ze Bermeja – Spaans voor 'rood', naar de kleur van de aarde van de nieuwe ontdekking. Om onduidelijke reden ging De Santa Cruz destijds niet aan land. Had hij dat wel gedaan – of eigenlijk: had hij dat geprobeerd – dan had hij ontdekt wat sinds 2009 wel min of meer vaststaat: Bermeja bestaat niet.

De Santa Cruz tekende het eilandje op de maritieme kaart *El Yucatán e Islas Adyacentes* (Yucatán en aangrenzende eilanden), waarna het een jaar later door cartograaf Alonso de Chaves (1492–1587) werd opgenomen in de *Espejo de navegantes*, een overzichtswerk met informatie voor zeevaarders. Volgende generaties zeevaarders en ontdekkingsreizigers namen Bermeja daarna telkens weer over op hun kaarten. In 1829, bijna driehonderd jaar na de 'ontdekking' zette de Amerikaanse cartograaf Henry S. Tanner het eilandje op een overzichtskaart, net boven de letter *x* van wat toen onbetwist de 'Gulf of Mexico' heette.

Halverwege de 19de eeuw begon met name de Royal Navy te twijfelen aan het bestaan van het eiland. Misschien was Bermeja in de loop der jaren door de golven verzwolgen, opperden de Britten, waarna ze het van hun kaarten schrapten. Het spookeilandje maakte in 1921 nog een keer een reprise in de *Atlas Geografico De La Republica Mexicana* uit 1921. Dankzij luchtfoto's en radar, en later satellietbeelden, verdween Bermeja daarna definitief van de kaart.

Tot het weer terugkwam.

In 1982 bepaalde het VN-Zeerechtverdrag dat landen economische zeggenschap kregen over een strook van 200 zeemijl (370 kilometer) voor hun kust, waarop in het regeringscentrum in Mexico-Stad een lampje ging branden. Hadden we niet nog ergens een vergeten eilandje liggen? Of anders een vergeten landkaart met een vergeten eilandje?

Door de ligging op 100 zeemijl uit de kust, zou Bermeja de zogeheten Exclusieve Economische Zone (EEZ) van Mexico aanzienlijk groter maken. Volgens een berekening van een aantal Mexicaanse politici zou de zeebodem ter plaatse een reserve van 22 miljard vaten ruwe olie bevatten, bij de huidige olieprijs goed voor 1,5 biljoen dollar.

Zo maakte het behoorlijk-zeker-niet-bestaande eiland tóch weer een comeback. In 1997 stuurde de Mexicaanse regering een marineschip naar de veronderstelde locatie van Bermeja. Niet heel verrassend vond de expeditie géén eiland.

Daarmee was de zaak nog steeds niet helemaal afgedaan. Ondanks gebrek aan iedere redelijke vorm van bewijs, vertrok in 2009 nóg een wetenschappelijke expeditie om naar Bermaja te zoeken, dit keer met een team van de Universidad Nacional Autonoma de Mexico. Opnieuw vonden onderzoekers geen spoor.

Het eiland was intussen onderwerp geworden van allerlei complottheorieën, waarvan de strekking ongeveer was dat de Verenigde Staten het op een of andere manier hadden laten verdwijnen om zo Mexico grotere soevereiniteit over de Golf te ontzeggen. Die theorieën kregen extra momentum toen een van de voornaamste aanhangers ervan, politicus José Ángel Conchello, bij een niet opgehelderd verkeersongeluk van de weg raakte en overleed.

Volgens de complotdenkers zou Bermeja in opdracht van de CIA door Amerikaanse bedrijven zijn afgegraven tot onder de zeespiegel. Een andere mogelijke verklaring was dat de Verenigde Staten het eiland met een waterstofbom hadden opgeblazen. Hoe de Amerikanen dat zouden hebben gedaan zonder dat de rest van de wereld op z'n minst *iets* merkte, is niet duidelijk.

(Terzijde: het opblazen van eilanden heeft wel degelijk een historisch precedent. In april 1947 probeerden de Britten met 4.000 ton zware explosieven het Duitse Noordzee-eilandje Helgoland van de kaart te vegen. Het was destijds de grootste geplande conventionele explosie aller tijden, maar toen de rook was opgetrokken, lag het eiland er nog.)

> Het eiland werd onderdeel van allerlei complottheorieën

Hoe ontstaan spookeilandjes? De onschuldige verklaring is: door luchtspiegelingen. Er zijn goed gedocumenteerde gevallen van eilandjes of zelfs hele kusten die aanvankelijk duidelijk zichtbaar waren, maar bij nader onderzoek niet bleken te bestaan. Met name in het Arctisch gebied, waar luchtspiegelingen relatief vaak voorkomen, zijn in de loop der jaren tientallen eilanden onterecht op de kaart ingetekend. Het is ook denkbaar dat sommige eilanden door meetfouten verkeerd op de kaart terechtkwamen, of dat zeevaarders de eilandjes gewoon verzonnen.

De Utrechtse kunstenaar Roelant Meijer maakte in 2024 een fotoserie over negen van die niet-bestaande eilandjes, van Bermaja voor de kust van Mexico, via onder meer Antillia, Podesta en Saxemberg Island tot Juan de Lisboa, in de Indische Oceaan. Meijer maakte ansichtkaarten en postzegels met de spookeilandjes. Leuk voor wie een verlate felicitatiekaart naar Washington wil sturen.

In deze serie duikt *de Volkskrant* in de archieven op zoek naar verhalen met een parallel met het heden.